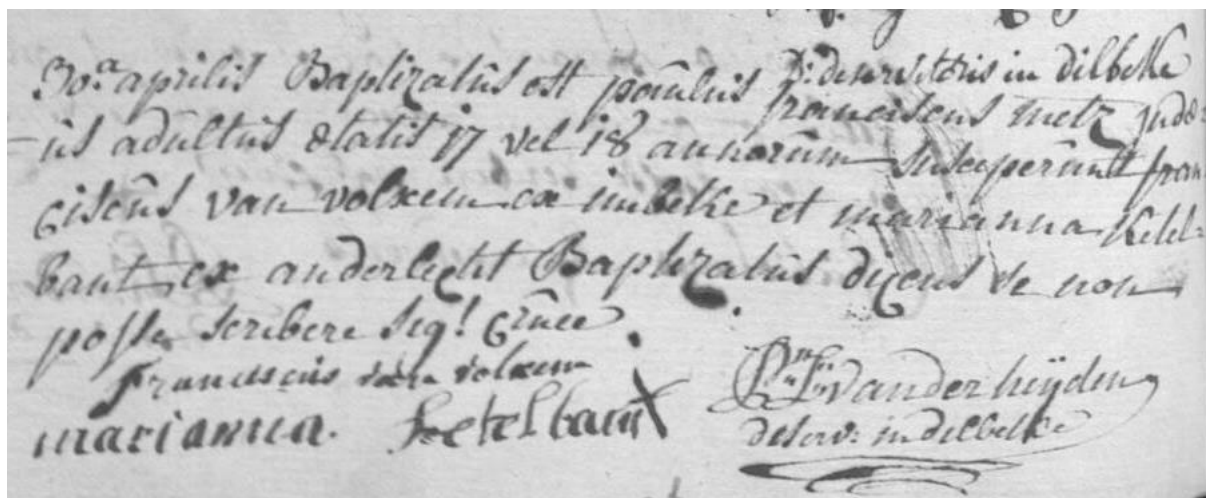

Een Joodse dopeling in de Sint-Ambrosiuskerk van Dilbeek

In de parochieregisters van Dilbeek treffen we een ongewone doopakte aan. Op 30 april 1791 wordt Paulus Franciscus Metz *judeus adultus 17 vel 18 annorum*¹ gedoopt. Doopheffers zijn Franciscus Van Volxem uit Neder-Over-Heembeek en Marianna Ketelbant uit Anderlecht.

Doopakte Dilbeek 30 april 1791.

De Jodenvervolgung doorheen de eeuwen is alom bekend. Tijdens de Franse revolutie werden zij, net als de gelovigen van andere godsdiensten, gediscrimineerd. Paulus Franciscus Metz kon niet schrijven en behoorde waarschijnlijk tot het arme deel van de Joodse bevolking. Hij zag de kans om naar betere oorden te vluchten en had geluk. Metz is een stad in het noordoosten van Frankrijk, de hoofdstad van de regio Lotharingen aan de oever van de Moezel, en dus niet zo heel ver van de huidige Belgische grens. In 1789 telde de Joodse gemeenschap in Metz 500 families. Alhoewel de Joodse familienaam Metz bestaat², is het helemaal niet zeker dat dit zijn echte naam was. In doop- geboorte- huwelijks- en overlijdensakten van hem en zijn kinderen zien we voortdurend meer Vlaams klinkende varianten opduiken. We hebben het vermoeden dat hij zijn verleden zelfs voor zijn naasten angstvallig verborgen hield. Een vreemd accent zal zijn afkomst enigszins verraden hebben. Enkel in Dilbeek was dit gekend in een beperkte kring van pastoor, onderpastoor en enkele notabelen. We hebben ook het raden naar de beweegredenen voor zijn doop op latere leeftijd en of dit al dan niet zijn persoonlijke keuze was. Wellicht wou hij zijn verleden volledig uitbannen en zich integreren in de katholieke gemeenschap. Dit maakte het voor hem ook gemakkelijker een partner te vinden. Hij werd waarschijnlijk opgevangen en tewerkgesteld bij het echtpaar Franciscus Van Volxem–Marianna Ketelbant, pachter op het pachthof het Grootkasteel, nu kasteelhoeve, en schepen van Dilbeek. Paulus Franciscus ging zich wat later als dagloner vestigen te Brussel. In die periode leerde hij Maria Hertogh uit Iterbeek kennen, die als arbeidster te Sint-Jans-Molenbeek woonde. In de gezinsreconstructie zien we de evolutie van de familienaam.

I. Paulus Franciscus Metz, dagloner, werkman, geboren omstreeks 1772, van Joodse afkomst, tot het katholicisme bekeert door het doopsel te Dilbeek 30 april 1791, woonde in 1794 te Brussel, overleden te Brussel 1 december 1830 als De Smet. Huwt voor de burgerlijke stand en kerkelijk te Sint-Jans-Molenbeek 5 april 1796 met Maria Hertogh, arbeidster, gedoopt te

¹ Volwassen Jood 17 of 18 jaar.

² Joodse benaming voor metselaar.

Itterbeek 7 november 1765, overleden te Sint-Jans-Molenbeek 31 augustus 1832, dochter van Arnoldus en Maria Verhassel.

5 aprilis 1796. praeiis talibus proclamationibus sine oppositione
 juncti sunt matrimonio paulus franciscus metz
 maria Thertog ex itterbeek
 Lotharingus et Jeanna Josephina de Sautter ex d. d. Nicolai benaetli
 majorum. habitantes in molenbeek coram me infra scripto
 et testibus Joanne Baptista de mesmaeker et andrea
 crabbe hic habitantibus.
 hic + est character sponsi.
 hic + est character sponsae
 J. B. De Mesmaeker
 A. Crabbe
 P. Kijp past. vic. in molenbeek.

Huwelijksakte Sint-Jans-Molenbeek 5 april 1796. Hierin is hij Lotharingus (afkomstig uit Lotharingen).

3673. In het jaar **Achtien Honderd Dertig**, den 1 der maand December, is door ons
 Onderyetochende Schepenen der Stad Brussel waarnemende de werkzaamheden van Ambtenaar van den Burgerlyken Stand ingeschreven
 het **AFSTERVEN** van Joannes Smets. De konink.
 Overleden ten best dage van den maand december 1830 te Brussel in de woonplaats van Joannes Smets
 Overlijft van de ziekte van de longen alhier in Sint-Jans-Molenbeek in de woonplaats van Joannes Smets
de Hoestog
 Op de verklaring van Michael Debes Bede oud 66 jaeren
 en van Joannes Ludovicus Van der Straeten Bede oud 66 jaeren, beide
 alhier gehuisvest. Na voorlezing deser Getuigenissen.
L. Van der Straeten Alde heij Debes

Overlijdensakte Brussel 1 december 1830. Hierin is hij geboren te Metz in Frankrijk.

Uit dit huwelijk:

1. Joannes Smets, onwettig geboren te Sint-Jans-Molenbeek 26 februari 1796.
2. Petrus Smet³, geboren Sint-Jans-Molenbeek 14 februari 1803. Heeft kinderen te Sint-Jans-Molenbeek.
3. Jan Baptist Metz, geboren Sint-Jans-Molenbeek 10 september 1806. Heeft kinderen te Brussel en Sint-Jans-Molenbeek.

³ In zijn geboorteakte staat de vader als geboren te Dilbeek. Dit is dus het bewijs dat het wel degelijk om Paulus Franciscus Metz gaat die te Dilbeek werd gedoopt. Enkel de leeftijd van 66 jaar is foutief. Hij zou dan geboren zijn omstreeks 1754.

Bij al diegenen die een voorouder hebben met een onduidelijke familienaam kunnen we ons de vraag stellen of het misschien een (Joodse) immigrant is die wegens godsdienstige redenen uit Frankrijk is moeten vluchten op zoek naar een veilig onderkomen. Sommige Joden zullen zich tot het katholicisme hebben bekeert. Anderen zullen hun Joodse afkomst angstvallig verborgen hebben gehouden. In beide gevallen hebben ze zich volledig geassimileerd met de plaatselijke bevolking. Tijdens het ancien régime was het moeilijk zometer onmogelijk te achterhalen of de identiteit van iemand uit een veraf gelegen gebied juist was. In het geval van Paulus Franciscus Metz echter mogen we aannemen dat hij eerlijk was door aan de pastoor en onderpastoor van Dilbeek en het pleeggezin te verklaren dat hij een Jood was. Zo kon hij het verleden achter zich laten. Of hij dat aan zijn vrouw en kinderen heeft gezegd valt te betwijfelen.

Bronnen

Rijksarchief te Leuven. Online parochieregisters van Dilbeek, Sint-Jans-Molenbeek en databank Zoeken naar personen.

www.zoekakten.nl, burgerlijke stand Sint-Jans-Molenbeek.

Wikipedia. Geschiedenis van de Joden in Frankrijk.

Erwin Octaaf D'hoë